

ANONİM ŞİRKETLERDE DENETÇİLERİN GENEL KURULLARDA HAZIR BULUNMA MÜKELLEFİYETİ

Prof. Dr. Akar ÖÇAL

1. Kanun koyucu anonim şirket denetçilerine birçok görev yüklemiştir (TK. 353 vd.). Bu görevlerden biri de «genel kurul toplantılarında hazır bulunmak»tır (TK. 353/1,9) (1). Öte yandan, İsviçre Borçlar Kanununun (CO) (2) 729/IV. maddesi de denetleme kurulunun adı genel kurul toplantılarında hazır bulunması gereğine işaret etmektedir. Türkiye ve İsviçre hukuklarının aksine, Fransız hukukunda, hesap denetçilerinin genel kurul toplantılarında hazır bulunma mecburiyetleri söz konusu değildir (3). Denetçilerin genel ku-

- (1) Eski Ticaret Kanununun 354/9. maddesinde de aynı ibare yer almıştı: «Heyeti umumiye içtimalarında hazır bulunmak».
- (2) Bkz. GEORGES SCYBOZ/PIERRE-ROBERT GILLIERON: **Code civil suisse et code des obligations annotés**, Lausanne 1972. Bu vesile ile şunu belirtelim ki, bazı yazarlarca kabul edilmekte olmasına rağmen, 1881 tarihli kanun, böyle bir mükellefiyet öngörmemişti. Sözü edilen hüküm, kanun değişikliği esnasında, Komisyon başkanının teklifi üzerine, münakaşasız, tasarıya eklenmiş ve asla Meclislerde tartışma konusu da yapılmamıştı: bkz. ALAIN HIRSCH: **L'organe du contrôle dans la société anonyme**, Genève 1965, s. 174-175.
- (3) «**Hesap Denetçilerinin Genel Kurullardaki Rollerı**» (Çev. AKAR ÖÇAL), ESADER, C. XI, S. 2, 1975, s. 261; AKAR ÖÇAL: «**Fransız Hukukunda Hesap De-**

rula katılmalarını hiç kimse engelleyemez (4); genel kurulda hazır bulunma yetkisi esas mukavele veya genel kurul kararı ile sınırlandırılmaz (TK. 353/II). Başka bir deyişle bu hak bağımsız surette kullanılır (5). Denetleme kurulu raporunun (TK. 354) yazılı ya da basılı biçimde ortaklara dağıtılmış olması da denetçileri genel kurulda hazır bulunmak mükellefiyetinden muaf kılmaz (6).

2. Denetçileri böyle bir mükellefiyete tabi kılmanın nedeni, herşeyden önce, ortaklara, genel kurullarda, munzam bilgi alma imkânını sağlamaktır (7). Gerçekten, adi genel kurula sunulan rapor (TK. 354, 369/I,1) tatmin-kâr olmadığından, ortaklar, çalışmalar ve hesaplar hakkında gereği gibi aydınlanamamış durumda bulunabilirler. Bu sebeple de denetçilerden munzam bilgi alma zorunluğu ortaya çıkabilir. Ortaklar, ancak böyle bir açıklama sonucunda kesin bir kanaata ulaşmak imkânına kavuşabilirler. Sözlü açıklamalar yine de tatmin edici olmazsa, o zaman, ortaklar, meselâ bilânçonun gerçekliğini tahkik için özel denetçi atanmasını isteyebilir (TK. 348) veya bilânçonun tasdiki hakkındaki müzakerelerin ertelenmesini talep edebilirler (TK. 377). Bazen, denetçilerin, kendilerine sual tecvih edilmese bile, söz alma gereğini duymaları da mümkündür. Meselâ raporun tevdiinden sonra saptanan bazı hususları ortakların bilgisine sunmak ihtiyacı hissedilebilir (8) ya da denetçiler raporlarının bazı bölümlerinin izaha muhtaç olduğunu sonradan takdir etmiş olabilirler (9). Hatta denetçilerin, genel kurulda cereyan eden münakaşalar üzerine, söz alarak, yanlış anlama imkânı olan hususları

netçilerinin Anonim Şirketlerin Denetlenmesindeki Rolü», BATİDER C. VI, S. 3, 1972, s. 500, dipnot (86). Ayrıca bkz. JACQUES BOUTERON: «Commissaire aux comptes», Répertoire de droit commercial et des sociétés, Dalloz, C. III, s. 223, No. 39.

(4) HIRSCH, s. 176.

(5) HIRSCH, s. 176.

(6) THEO GUHL: Société anonyme: X II, **Le contrôle**, FJS. No. 400, s. 2 (Bu yazının çevirisi için bkz. «Anonim Şirketlerde Denetleme», Çev. AKAR ÖÇAL, BATİDER, C. VI, S. 4, 1972, S. 695 vd.)

(7) F. von STEIGER: **İsviçre Anonim Şirketler Hukuku** (Çev. TAHİR ÇAĞA), İstanbul 1968, s. 335; HIRSCH, s. 175; İSMAIL DOĞANAY: **Türk Ticaret Kanunu Şerhi**, ikinci cilt, Ankara 1974, s. 796; ORHAN ÇEVİK/KENAN AZİK: **Anonim Şirketler Hukuku ve Uygulaması**, Ankara 1971, s. 113; KEMAL ŞÜKRÜ ONSUN: **Ticaret Şirketleri**, Ankara 1949, s. 264; YILMAZ ULUSOY: **Mukayeseli Sermaye Şirketleri**, Ankara 1974, s. 262; SADRETTİN TOSBİ: **Anonim Şirketler**, Ankara 1963, s. 82.

(8) HIRSCH, s. 175.

(9) HIRSCH, s. 175.

açıklamaya kavuşturmaya girişmeleri de söz konusu olabilir (10). Nihayet, ortaklar, denetçilerin çalışma biçimleri hakkında bilgi sahibi olmayı arzulayabilirler (11). Öte yandan, denetçiler, genel kurullara katılmakla, idare heyetine genel kurul toplantılarıyla ilgili olarak verilen görevlerin ifa edilmede olup olmadığını denetleme imkânını bulmuş olurlar (TK. 353/I,10) (12). Denetçilerin ibra edilmeleri de söz konusu olduğundan (TK. 380), onların, genel kurulda eleştirilmeleri ve bazı sorulara muhatap omaları da pek tabiidir (13). İşte bütün bunları göz önünde tutan bazı yazarlar (14), haklı olarak, bu mükellefiyette, genel kurula rapor sunma zorunluğunun (TK. 354) bir uzantısını görmektedirler. Açıklanan hususlar şunu ortaya koymaktadır ki, denetçilerin daima bir müdahale hakkı (15) genellikle de müdahale mükellefiyetleri söz konusudur (16). Bu vesile ile Fransız hukukundaki uygulamaya da değinmekte yarar vardır. Kanuni mükellefiyet olmamasına rağmen, hesap denetçileri, ekseriya genel kurullara katılmaktadırlar (17). Uygulamanın bu yönde gelişmesinin nedeni, hesap denetçisinin yokluğunun, daima, ortaklarda olumsuz bir intibain doğmasına yol açmasıdır (18). Ortaklar, vekilleri durumundaki hesap denetçilerinin, genel kurullardaki münakaşalara katılmalarını tamamen normal ve kanuni görmektedirler (19); onların genel kurula katılmalarının, kendilerinden bir şey saklamamış olduğunun delili saymaktadırlar. Buna karşılık bazı uygulamacılar (20), genel kurula katılan hesap denetçilerinin bir şahit durumunda olduğunu ifade etmekte; onların mevcudiyetini, bazı endişelerin bulunduğu işaret olarak kabul etmektedirler.

3. Denetçi bir ise onun genel kurula katılması söz konusu olur. Fakat denetçi sayısı birden fazla ise (TK. 347/I), sadece birinin veya birkaçının kurula katılmasının yeterli olup olmadığı sorunu, kanun koyucu tarafından

(10) HIRSCH, s. 175.

(11) GUHL, s. 2.

(12) HALİL ARSLANLI: **Anonim Şirketler**, II-III, İstanbul 1960, s. 246-247; TURGUT S. EREM: **Anonim Şirketler Hukuku**, İstanbul 1965, s. 118.

(13) ULUSOY, s. 262.

(14) HIRSCH, s. 175.

(15) Bkz. DOĞANAY, s. 796.

(16) HIRSCH, s. 175. Ayrıca bkz. ÇEVİK/AZIK, s. 113. Hatta denetçilerin, genel kurulun başarılı geçmesindeki katkısının, bazı hallerde, ancak onların aktif müdahaleleriyle gerçekleşebileceği ifade edilmektedir; bkz. **Hesap...**, s. 265.

(17) **Hesap...**, s. 261.

(18) **Hesap...**, s. 261-262 (G. Thibolt'nun görüşü).

(19) **Hesap...**, s. 263.

(20) **Hesap...**, s. 263 (P. Paclot'nun görüşü).

çözümlemiş değildir (21). Ancak, gerek yukarıdaki açıklamalar gerek TK. 353. maddesinin lâfzı (22) ve birden fazla sayıdaki denetçilerin bir heyet oluşturmasına ilişkin hüküm (TK. 347/I) göz önünde tutulursa, genel kurullarda hazır bulunma mükellefiyetinin bütün denetçiler için geçerli olduğu sonucu ortaya çıkmış olur.

4. Kanun koyucu denetçilerin genel kurullarda hazır bulunma mükellefiyetlerini öngörmekle yetinmekte; genel kurul ibaresinden hangi genel kurulu kasdettiğini açıkca ifade etmemektedir. Denetçilerin adi genel kurullarda (TK. 364/I-II) hazır bulunmalarının tabii olduğu şüphesizdir; zira aydınlığa kavuşturulması gereken hususlar, bu çeşit genel kurulların gündemlerinde yer alan maddelerle (TK. 369) sıkı bir ilişki halindedir. Bu açıdan bakılırsa fevkalâde genel kurullar (TK. 364/III) için böyle bir zaruretin mevcut olmadığı sonucuna varılabilir. Gerçekten, meselâ sermaye arttırılması veya şirketin faaliyet konusunun değiştirilmesi amacıyla yapılacak bir fevkalâde genel kurulda, denetçinin mevcudiyetine gerek olmadığı ifade edilebilir. Nitekim CO. 729/IV. maddesi, daha önce de ifade edildiği gibi, mükellefiyeti sadece «adi genel kurullar» için getirmektedir. Ancak Ticaret Kanunumuzda bir ayırım yapılmamış üstelik denetçilerin, genel kurul toplantılarıyla ilgili olarak idare heyetine düşen görevlerin ifa edilip edilmediğini de denetleme durumunda olması (23), Türk hukukundaki mükellefiyetin hem adi hem de fevkalâde genel kurulları kapsamakta olduğu düşüncesinin hâkim olması sonucunu doğurmuştur (24).

5. Denetçilerin katılmaması, genel kurul toplantılarının yapılmasını engellemez (25); zira TK. 353. maddesi, denetçilerin görevlerini belirtmektedir (26). Toplantıya katılmayan denetçi görevini ihlâl etmiş olur (27). Ancak ortaklar, denetçilerin katılmasını temin için toplantının ertelenmesini isteyebilirler (28).

(21) STEIGER, s. 335.

(22) «Murakıpların vazifeleri (..) Hususiyile murakıplar şu vazifelerle mükelleftirler».

(23) ARSLANLI, s. 246-247.

(24) ULUSOY, s. 262; DOĞANAY, s. 796.

(25) TOSBİ, s. 82.

(26) TOSBİ, s. 82.

(27) TOSBİ, s. 82.

(28) STEIGER, s. 335. TK. 377. maddesindeki hüküm sebebiyle bilançonun tasdikli hakkındaki müzakerelerde, denetçilerin katılmasını sağlamak için, erteleme talebinde bulunmakta bir kolaylık söz konusu ise de, öteki hallerde meselâ

6. Denetçilerin hazır bulunmadığı genel kurullarda alınan kararların geçerli olduğu genellikle kabul edilmektedir (29). Bu çeşit kararların iptalinin istenip istenemeyeceği hususu ise ihtilâfıdır. Bazı yazarlar (30) denetçilerin katılmadığı toplantılarda alınan kararların iptale konu teşkil edemeyeceğini ifade ederlerken bazıları da (31), aksine, bunun mümkün olduğu görüşünü savunmaktadırlar (31a).

7. Genel kurullara katılmayan denetçi, bu durumun ortaya çıkarttığı masraf ve zararlardan sorumlu olur (TK. 359) (32).

8. Genel kurula sunulan raporların yetersizliği sebebiyle, denetçilerin toplantılarda hazır bulunmasının önemi de artmış bulunmaktadır. Ancak, ortakları gereği gibi aydınlatılabilmek, onları endişelerden uzaklaştırabilmek denetçilerde de bazı özelliklerin bulunmasını gerekli kılar. Türk kanun koyucusu ehil denetçi sorununa gereği biçimde eğilmemiş olduğundan (23), bugün, her denetçinin aydınlatma görevini yapabilecek güçte olduğunu iddia etmek, hayali bir düşünce teşkil eder. Bu gerçek karşısında, denetleme organının bugün için bir figüran rolü oynamaya mahkûm edilmiş olduğunu ifade eden görüşe (34) katılmamak mümkün değildir. Denetçilik görevini yapmayan, yapamayan; genel kurullarda ortakların endişelerini gideremeyen, onlara gerçekleri ifade etmekten yoksun bulunan denetçiler, figüran değil de nedirler? Bize göre denetçilerin ehliyeti sorunu çözümlenmezse, onların genel kurullara katılmasından bir yarar ummak da boşuna olur. Bugün için «denetçiler genel kurullara katılsa ne olur, katılmasa ne olur» düşüncesi, artık iyice zihinlere yerleşmiş durumdadır. Ortakları aydınlatma görevini «sözde» denetçiler değil, ancak «gerçek» denetçiler ifa edebilirler.

faaliyet konusunun değiştirilmesi ile ilgili bir toplantıda azınlığa bir hak verilmemiş olduğu için, bir fayda sağlama ihtimali de fazla değildir.

(29) HIRSCH, s. 175; ONSUN, s. 464; STEIGER, s. 335.

(30) ONSUN, s. 264. Ayrıca bkz. HIRSCH, s. 176, özellikle dipnot (64).

(31) Bu görüşte, HIRSCH, s. 176.

(31a) Bazı yazarlar, denetçilerin genel kurulda hazır bulunmadığı toplantılarda alınan kararların iptali imkânı tanınmadığı takdirde, bu mükellefiyetin lüzumsuz olduğunu ileri sürmektedirler; bkz. REHA POROY/TURGUT S. EREM: «**Türkiye'de Sermaye Piyasasının Gelişmesi İçin Gerekli Hukuki Tedbirler**», Sermaye Piyasası Etüdü, Ankara 1964, s. 108.

(32) STEIGER, s. 335; HIRSCH, s. 176.

(32) Bkz. AKAR ÖÇAL: «**Anonim Ortaklıklara Murakıp Seçileceklerde Aranılan Şartlar**», ESADER, 10. Yıl Özel Sayısı, C. V, S. 1, 1969, s. 362 vd.

(34) HIRSCH, s. 21.